

Amerykańskie rakiety wzmocnią bezpieczeństwo Litwy, ale drogo »8

Zużyty olej jadalny – w biopaliwo »9

Czytają chętnie! W dobie tabletów dzieci sięgają po książkę drukowaną »11

Zmiana czasu już w tym tygodniu »15

Mačiulis: „Na Litwie jeszcze nigdy nie żyło się tak dobrze, jak teraz”

Fot. Marian Paluszkiewicz

Według ekonomisty Nerijusa Mačiulisa, na Litwie jeszcze nigdy nie żyło się tak dobrze, jak teraz. W rozmowie z „Kurierem Wileńskim” Mačiulis prognozuje, że od 2024 r. płace wzrosną o 11,5 proc. (7 proc. w ubiegłym roku), co powinno być najszybszym wzrostem płac w UE i najwyższym na Litwie od 2008 r. »4

Kolejne upomnienie Valotce. Czy poda się do dymisji? »7

ISSN 1392-0405

Zbliża się 10. edycja Dni Kultury Polskiej w DKP »12-13

WOS 2023 Temat III – Władza

Władzę można zdefiniować jako zdolność do wpływania na zachowanie innych ludzi oraz kontrolowania zasobów i instytucji społecznych. To zdolność do narzucania swojej woli innym, co może mieć miejsce w różnych przestrzeniach, takich jak polityka, gospodarka, życie rodziny czy życie społeczności lokalnych.

Formy władzy są różnorodne. Może to być władza polityczna, w której decyzje podejmowane są na szczeblu państwowym lub międzynarodowym czy władza ekonomiczna, w której wpływ na społeczeństwo wynika z kontroli nad zasobami ekonomicznymi. Istnieje także władza społeczna, która opiera się na normach społecznych i kulturowych.

WŁADZA Z UŻYCIEM SIŁY A INSTYTUCJE PAŃSTWOWE

Mimo że władza polityczna często kojarzy się z instytucjami państwowymi, należy pamiętać, że przez długi okres historii funkcjonowała także poza oficjalnymi strukturami państwowymi. Przykłady takie jak niewolnictwo czy feudalne stosunki zależności dawały możliwość sprawowania władzy wielu osobom, które nie należały do tradycyjnych struktur państwowych, takim jak właściciele ziemscy czy monarchowie. To zjawisko podkreśla istnienie różnych form władzy i jej rozproszenie na przestrzeni dziejów.

Jednak jednym z fundamentalnych atrybutów nowoczesnego państwa jest zmonopolizowanie przez nie możliwości legalnego stosowania przemocy. Państwo staje się suwerenne, gdy dysponuje niezależnymi władzami, zdolnymi do ustalania oraz egzekwowania określonego prawa na swoim terytorium. To oznacza, że władza nad użyciem siły oraz prawo do tworzenia i egzekwowania prawa są związane z państwowymi instytucjami. Suwerenność państwa jest kluczowym elementem jego funkcjonowania, a jej utrzymanie stanowi jeden z fundamentów współczesnego porządku prawnego i politycznego.

KORZENIE „LUDOWŁADZTWA” W STAROŻYTNEJ GRECJI

Demokracja jest obecnie najbardziej preferowanym modelem sprawowania władzy na świecie. To ustrój, w którym rządy są powierzone samemu społeczeństwu – termin „demokracja” wywodzi się z języka starożytnych Greków i dosłownie oznacza „ludowładztwo”. Współczesny model demokracji rozwijał się i ewoluował od czasów Oświecenia, ale ma swoje korzenie w starożytnej Grecji, zwłaszcza w ateńskiej polis, czyli mieście-państwie. Tam suwerenna władza należała do ludu, czyli mężczyzn powyżej 20. roku życia, którzy byli rdzennymi obywatelami Aten i przede wszystkim, ludźmi wolnymi. Stanowili oni około 10% całej populacji miasta. Każdy obywatel miał obowiązek bezpośredniego uczestnictwa w sprawowaniu władzy, co oznaczało uczestnictwo w podejmowaniu ważnych decyzji państwowych na forum regularnie zwoływanego Zgromadzenia Ludowego.

DEMOKRACJA REPREZENTATYWNA

Współczesne państwa, na ogół, przyjęły model demokracji pośredniej, często zwany demokracją reprezentatywną. W takim modelu obywatele sprawują władzę poprzez wybranych przedstawicieli, których wybierają do parlamentów podczas wolnych wyborów. Oznacza to, że ludzie wybierają swoich reprezentantów, którzy następnie podejmują decyzje w imieniu społeczeństwa.

Niemniej jednak istnieją również mechanizmy, które pozwalają na zaangażowanie obywateli w procesy decyzyjne, takie jak referendum. W referendum obywatele wyrażają swoje zdanie w kluczowych kwestiach państwowych poprzez głosowanie, na przykład w sprawach związanych z członkostwem w Unii Europejskiej. Referendum jest przykładem demokracji bezpośredniej, w której ludność ma bezpośredni wpływ na procesy decyzyjne.

18.>>

TRÓJPODZIAŁ WŁADZY

Współczesne państwa demokratyczne opierają się na koncepcji trójpodziału władzy, co stanowi fundamentalny element ich funkcjonowania. Ta idea, po raz pierwszy sformułowana przez francuskiego filozofa Monteskiusza, zakłada podział władzy na trzy odrębne i wzajemnie kontrolujące się sfery: władzę ustawodawczą (inaczej nazywaną władzą legislacyjną), władzę wykonawczą (czyli tę, która odpowiada za wykonywanie obowiązującego prawa, zwaną egzekutywą) oraz władzę sądowniczą. Celem tego podziału jest ochrona przed ewentualną samowolą rządzących.

TOTALITARYZM I AUTORYTARYZM

Mimo że demokracja jest obecnie powszechnie preferowanym modelem rządów na świecie, istnieją też inne systemy rządzenia, które różnią się od niej w znaczący sposób. Przykłady to państwa totalitarne i autorytarne, w których prawa i wolności obywatelskie są ograniczane, co jest sprzeczne z podstawowymi wartościami demokratycznymi. W ta-

kich państwach łamane są prawa człowieka, w tym prawo do życia, wolność od tortur, prawo do prywatności, wolność zgromadzeń, wolność wyznania oraz wolność słowa. Władza w takich reżimach opiera się na aparacie represji i siły, a stosunki między władzą a obywatelami opierają się na przemocy i strachu.

KAŻDY MA WPŁYW: FUNKCJONOWANIE SAMORZĄDÓW

Warto również zrozumieć, że nie tylko przywódcy państw czy rządów mają wpływ na nasze życie. Każdy z nas ma potencjalny wpływ na decyzje podejmowane w społeczeństwie. Pierwsze doświadczenia związane z wpływem władzy i partycypacją w procesach decyzyjnych często zdobywamy w szkole. Przykładem może być samorząd uczniowski, w którym uczniowie uczą się demokracji, podejmują decyzje w swojej szkole i uczestniczą w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych. To często pierwszy krok w kierunku zrozumienia roli partycypacji obywateli w procesach społecznych.

Najbliżej naszych codziennych spraw jest zazwyczaj samorząd terytorialny. To na poziomie lokalnym podejmowane są decyzje mające

Demokracja jest obecnie najbardziej preferowanym modelem sprawowania władzy na świecie. To ustroj, w którym rządy są powierzone samemu społeczeństwu – termin „demokracja” wywodzi się z języka starożytnych Greków i dosłownie oznacza „ludowładztwo”.

bezpośredni wpływ na nasze życie. Radni samorządu decydują o remontach dróg, budowie i modernizacji szkół, przedszkoli czy placów zabaw, a także o organizowaniu różnych wydarzeń społecznościowych. Tworzą infrastrukturę lokalną, co wpływa na jakość życia mieszkańców. Przykładem takich działań będzie także decyzja o rozbudowie parku, budowie boiska, czy wyznaczeniu stref dla mieszkańców. Dlatego udział w życiu społeczności lokalnej ma kluczowe znaczenie i daje obywatelom wpływ na kształtowanie swojego najbliższego otoczenia. W ten sposób, choć na mniejszą skalę, obywatele uczestniczą w procesach decyzyjnych, wpływając na swoje codzienne życie. ■

Ilustracje: Agata Palińska
przy pomocy Canva

